

Kvällen då hon reste till himlen för att tacka sin far

Berättelse

En kväll i december

Den 10 december 1909 lyste fönstren på Grand Hôtel i Stockholm. Inne i den stora festsalen satt hundratals inbjudna gäster vid dukade bord: forskare, författare, ministrar och medlemmar av Svenska Akademien. Det var Nobelfest. Tidigare under dagen hade en 51-årig kvinna från en gård i Värmland tagit emot Nobelpriset i litteratur. Hon hette Selma Lagerlöf, och hon var den första kvinnan i hela världen som tilldelades det priset. Få i salen visste riktigt vad de skulle vänta sig när det blev hennes tur att tala, för Selma var känd som en tillbakadragen person som ogärna stod i rampljuset.

I stället för ett vanligt tacktal

När Selma reste sig gjorde hon inte det man kanske väntade sig. Hon höll ingen lång och högtidlig tackramsa, där hon räknade upp namn och bugade åt alla håll. I stället gjorde hon precis det hon var allra bäst på i hela världen: hon berättade en saga. Det var ett djärvt val i en så formell sammankomst, men det var också helt och hållet hennes eget sätt.

Hon började lågmält, med en bild som många i salen kände igen. I berättelsen satt hon i en tyst tågkupé på väg in mot Stockholm, medan de andra resenärerna slumrade i mörkret. Hon tänkte tillbaka på alla gånger hon förr hade rest till huvudstaden för svåra uppdrag – för att ta examen, för att hitta en förläggare, för att försöka lyckas. Och nu satt hon där tyngd av en känsla som inte ville släppa: hon var skyldig så många människor så mycket, och hon visste inte hur hon någonsin skulle kunna betala tillbaka.

Resan upp till fadern

Då, mitt i sin oro, fick hon i sagan en idé. Som barn och ung hade hon alltid vänt sig till sin far när hon behövde hjälp. Alltså bestämde hon sig för att göra det igen – fast hennes far hade varit död i många år. I berättelsen reste hon ända upp till paradiset för att be honom om råd.

Där fann hon honom levande och frisk, sittande i en gungstol i en trädgård fylld av solsken, blommor och fågelsång. Selma lade fram sitt bekymmer för honom: hur skulle hon kunna återgälda allt hon var skyldig? Och så började hon räkna upp sina fordringsägare, alltså alla dem hon stod i skuld till. Det var luffarna och de gamla i Värmland som berättat sagor om vättar och troll för henne. Det var alla de stora författare hon läst och lärt av. Det var det svenska språket självt och de som lärt henne det, naturen, djuren och fåglarna, hennes lärare, hennes kritiker och inte minst alla hennes läsare – från kungligheter till skolbarn.

Men hennes far gav henne inget enkelt recept. Han löste inte hennes problem. I stället blev han bara djupt och innerligt glad, stolt över sin dotters framgång. Och däri låg poängen: skulden kunde inte betalas tillbaka punkt för punkt. Det enda Selma kunde göra var att känna och visa sin tacksamhet – och just det var precis vad hela talet var.

Varför kvällen blev oförglömlig

Talet blev älskat just för att det var så annorlunda. I en sal full av makt, ära och högtid valde en blyg kvinna att tala om kärlek, om sorg och om en far hon saknade. Hon berättade efteråt att hennes allra största sorg den dagen var att fadern inte längre levde och kunde få höra nyheten. Ingen, sa hon, skulle ha blivit lyckligare än han över att hans dotter hade fått Nobelpriset.

Scenen säger något viktigt om vem Selma Lagerlöf var. Hon stod på toppen av litteraturens värld, men hon hade inte glömt var hon kom ifrån eller vilka som burit henne dit. I stället för att lyfta fram sig själv lyfte hon fram alla andra, och hon gjorde det med samma medel som gjort henne berömd: en berättelse. Fem år senare, 1914, skulle hon dessutom bli den första kvinnan som valdes in i Svenska Akademien – samma akademi vars medlemmar nu satt i salen och lyssnade. Men den decemberkvällen 1909 handlade inte om makt eller titlar. Den handlade om en dotter som reste hela vägen till himlen, om än bara i en saga, för att säga tack.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
inbjuden	en som har fått komma med på något
att tilldelas	att få något, ofta ett pris eller en utmärkelse
tillbakadragen	som inte vill synas eller stå i centrum
rampljuset	uppmärksamheten; att vara den alla tittar på
högtidlig	allvarlig och fin, som vid en stor ceremoni
en ramsa	ord man säger i bestämd ordning, ofta utantill
djäv	modig, som vågar något ovanligt
lågmält	med låg, stillsam röst
en kupé	ett litet rum för resenärer i ett tåg
att slumra	att halvsova, dåsa
en förläggare	en person eller ett företag som ger ut böcker
tyngd	nedtryckt av oro eller ansvar
paradiset	himlen, en fullkomligt vacker plats
att återgälda	att betala eller ge tillbaka för något man fått
en fordringsägare	en person som någon är skyldig något
en vätte	ett litet väsen i folketro som bor på en gård
innerlig	varm och äkta, djupt känd
oförglömlig	omöjlig att glömma

Läsförståelsefrågor

1. Vad gjorde dagen den 10 december 1909 historisk?
 1. Selma gav ut sin första bok.
 2. Selma blev den första kvinnan i världen som tilldelades Nobelpriset i litteratur.
 3. Selma valdes in i Svenska Akademien.
2. Varför var det osäkert vad gästerna kunde vänta sig av Selmas tal?
 1. Hon talade dålig svenska.
 2. Hon var känd som tillbakadragen och stod ogärna i rampljuset.
 3. Hon hade aldrig hållit ett tal förut.
3. Vad gjorde Selma i stället för att hålla en lång, högtidlig tackramsa?
 1. Hon sjöng en sång.
 2. Hon läste upp en lista med namn.
 3. Hon framförde en berättelse, precis som i sina böcker.
4. Vad bad Selma sin far om i sagan?
 1. pengar till en ny bok
 2. råd om hur hon skulle kunna betala sin skuld
 3. hjälp att flytta tillbaka till Mårbacka
5. Hur reagerade fadern i sagan på Selmas bekymmer?
 1. Han gav henne ett tydligt recept för att betala skulden.
 2. Han blev arg och bad henne sluta klaga.
 3. Han löste inte problemet, utan blev bara djupt glad och stolt.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Selmas far var död sedan flera år när festen hölls.
 2. Talet hölls i festsalen på Grand Hôtel i Stockholm.
 3. Selmas mor satt med bland gästerna i salen.
 4. Selma valdes in i Svenska Akademien samma kväll som Nobelfesten.
7. Texten talar om Selmas "skuld". Förklara med egna ord vad hon egentligen menade.
8. Varför passade det just Selma Lagerlöf att tacka genom att berätta en saga? Förklara.
9. Texten säger att Selmas största sorg den dagen var att fadern inte längre levde. Vad säger det om henne som människa?
10. I sista stycket står det att kvällen "inte handlade om makt eller titlar". Vad handlade den om i stället, enligt texten?

11. Selma stod på toppen av litteraturens värld men lyfte ändå fram alla andra i stället för sig själv. Vad tänker du om det? Skriv din egen reflektion.

Diskussionsfrågor

- Selma kände sig “skyldig” alla som hjälpt henne på vägen. Vilka människor har format dig och ditt liv, och hur skulle du vilja tacka dem?
- Ibland säger en berättelse mer än raka ord. Varför kan det vara så? Har du själv varit med om det?
- Selma var blyg men gjorde ändå något svårt inför hundratals personer. När är det värt att övervinna sin blyghet?
- Texten menar att framgång sällan är något man når helt på egen hand. Håller du med? Motivera.
- **Skriv (sammanhängande text):** Tänk dig att du har lyckats med något viktigt och ska tacka dem som hjälpt dig dit. Skriv ett kort tacktal eller en text till dem. Förklara vad de gjort och varför det betytt något. Skriv minst en halv sida.